

- Naukovij chasopis NPU imeni M. Dragomanova.* № 43. S. 5. S. 18. URL : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/18041/3/> [in Ukrainian].
- Musorina M. O. (2018). Formuvannya tehnicnoi kompetentnosti majbutnih fahivciv sudnovodinnyia u procesi navchannya tehnicnih disciplin [Formation of technical competence of future shipping specialists in the process of training technical disciplines] : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 – teoriya i metodika navchannya (tehnicni disciplini) / nauk. ker. Smirnova Irina Mihajlivna; M-vo osviti i nauki Ukraini. Kiyiv. 21 s. [in Ukrainian].
 - Slabko V. M. (2015). Formuvannya tehnicnoi kompetentnosti majbutnogo vchitylya tehnologij v procesi profesijnoi pidgotovki [Formation of technical competence of the future technology teacher in the process of professional training]. № 51. S. 267–271 [in Ukrainian].
 - Alimzhonova G. (2021). The need to integrate social and technical knowledge in the development of technological culture of students of higher technical educational institutions. *ACADEMICIA : International multidisciplinary research journal.* № 11 (3). P. 502–510.
 - Burke R., Clott S. (2016). *Technology, Collaboration, and the Future of Maritime Education*. Paper presented at RINA Education & Professional Development of Engineers in the maritime industry conference, Singapore, September 20–21.

Gevko I., Shpylovy Yu. Peculiarities of the formation of technical culture of managers of the maritime industry in the conditions of digitalization of education

In the article, the author studied and analyzed the key aspects and components of the technical culture of maritime industry managers. The relevance of the research topic is due to the fact that international shipping safety standards are constantly being improved, and managers of the maritime industry play an important role in ensuring their compliance. The formation of a safety-oriented technical culture is a necessary condition for the effective management of ships and crews in the conditions of increasing risks and difficulties associated with navigation. In the course of the research, a comprehensive approach was applied, which included an in-depth analysis of psychological and pedagogical literature: the study of scientific works, articles and other sources of information on the topic under study. Analytical work with sources of information was carried out: synthesis and systematization of acquired knowledge, clear formulation of key concepts and aspects of the topic.

It is noted that today Ukraine has a growing need to train new personnel capable of managing maritime operations, which are becoming more and more technologically complex. The importance of developing a technical culture is to prepare managers who are able not only to manage ships effectively, but also to understand the technical aspects necessary to maintain high standards in the maritime industry.

In the process of research, the author established that the formation of the technical culture of managers of the maritime industry has its own characteristics due to the specificity of their professional activity, which combines both technical and managerial tasks and is formed in accordance with international standards, in particular the STCW Convention, which ensures a high level of professionalism of seafarers. Technical culture in this context covers not only the knowledge of technologies, but also the ability to effectively apply them in the complex conditions of seafaring and international shipping. Maritime managers must not only respond to change, but actively anticipate and shape it.

Key words: *maritime industry managers, technical culture, technical skills, shipping.*

УДК 378.22:1(477)

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.100.06>

Дерстуганова Н. В.

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ
ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ
В УКРАЇНИ**

Запровадження у 2016 р. європейської моделі підготовки здобувачів ступеня доктора філософії стало важливим етапом модернізації освітньої сфери України, кроком до узгодженості національного освітнього законодавства з європейськими правовими нормами. На підставі аналізу нормативно-правових засад формування загальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії у системі вищої освіти України з'ясовано, що виконання обох складових освітньо-наукової програми підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у закладах вищої освіти (наукових установах) є обов'язковим і передбачає формування певного комплексу загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, визначених стандартом вищої освіти для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за відповідною спеціальністю, а в разі його відсутності – відповідно до восьмого рівня Національної рамки кваліфікацій. Встановлено, що опис 8 рівня НРК здійснено за допомогою чотирьох дескрипторів, найменування яких відповідає визначенням на законодавчому рівні чотирьох основним категоріям, за якими здійснюється оцінка результатів навчання, а саме: знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія. Аналіз змісту дескрипторів 8 рівня НРК свідчить, що ідентифікування, планування, оцінювання і вимірювання компетентностей за даними дескрипторами здійснюється за допомогою загальних та спеціальних (фахових) компетентностей. Наведено результати звіту (2021 р.) щодо відповідності НРК критеріям і процедурам Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти та порівняння НРК з Європейською рамкою кваліфікацій. Констатовано, що на сьогодні

питання поняттєвого розмежування дефініцій «результати навчання» та «компетентності» у вітчизняному дискурсі є актуальним.

Здійснений аналіз нормативно-правових засад формування загальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії засвідчив, що в Україні створена необхідна правова база для формування загальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії у національній системі вищої освіти.

Ключові слова: загальні компетентності, доктор філософії, доктор PhD, нормативно-правові засади, Національна рамка кваліфікацій.

Імплементация європейського освітнього законодавства в освітній простір України супроводжується розробкою та впровадженням покрокового механізму реформування освітньої сфери, одним із важливих елементів якого є впровадження європейської моделі підготовки здобувачів ступеня доктора філософії у національну систему вищої освіти.

Питання модернізації системи вищої освіти України, її інтеграції до європейського освітнього простору досліджували В. Андрущенко, А. Антонюк, Ю. Баланюк, Н. Волкова, С. Іванов, В. Кремень, О. Лебідь, В. Луговий, В. Ляшенко, Б. Моркляник, У. Парпан, Ю. Рашкевич, П. Саух, Т. Семігіна, О. Слюсаренко, Н. Солодка, Т. Сущенко, Ж. Таланова та ін.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблематики засвідчив, що попри значну кількість наукових розвідок даного напрямку, нормативно-правові засади формування загальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії у системі вищої освіти України не поставали як предмет окремого дослідження.

Мета статті: проаналізувати нормативно-правові засади формування загальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії у системі вищої освіти України.

Починаючи з 2016 року, підготовка здобувачів ступеня доктора філософії в Україні здійснюється відповідно до «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою КМУ від 23.03.2016 р. № 261, у якому визначено «механізм підготовки здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) та науковому рівнях вищої освіти з метою здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії та доктора наук відповідно» [7].

Здобувач ступеня доктора філософії, згідно з Постановою КМУ «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44, це «особа, яка виконує у закладі освітньо-наукову програму на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти з метою здобуття ступеня доктора філософії» [8].

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти, на якому здійснюється підготовка здобувачів ступеня доктора філософії, відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. № 1556-VII «передбачає набуття здобувачами вищої освіти здатності розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності. Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення» [5].

На законодавчому рівні визначено нормативний строк підготовки докторів філософії в аспірантурі (ад'юнктурі), який становить чотири роки та обсяг освітньої складової освітньо-наукової програми підготовки – 30–60 кредитів ЄКТС. Підготовку докторів філософії наукові установи можуть здійснювати за власною освітньо-науковою програмою (за наявності ліцензії на відповідну освітню діяльність) або за освітньо-науковою програмою, окремі елементи якої забезпечуються іншими науковими установами та/або закладами вищої освіти [5], при цьому «освітньо-наукові програми підготовки науковими установами докторів філософії підлягають акредитації Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти» [9].

Освітньо-наукова програма на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, згідно з «Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою КМУ від 23.03.2016 р. № 261, це «єдиний комплекс освітніх (навчальних дисциплін, індивідуальних завдань, практик, контрольних заходів тощо) та наукових (проведення наукового дослідження, написання наукових публікацій, виступи на конференціях тощо) компонентів, спрямованих на досягнення передбачених такою програмою результатів навчання, підготовки та публічного захисту дисертації, що дає право на отримання визначеної кваліфікації» [7].

У згаданому документі підготовка здобувачів поза аспірантурою (ад'юнктурою) визначена як «система організаційно-освітньо-наукового забезпечення підготовки здобувачів ступеня доктора філософії у закладі з метою набуття ними компетентностей і здобуття результатів навчання, визначених освітньо-науковою програмою на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, без навчання в аспірантурі (ад'юнктурі) та без переривання трудової діяльності або під час перебування у творчій відпустці» [7].

У пункті 21 цієї ж постанови окреслено складові освітньо-наукової програми, за якою здійснюється підготовка здобувачів ступеня доктора філософії та їхня спрямованість:

– «Освітня складова освітньо-наукової програми спрямована на досягнення 8 рівня Національної рамки кваліфікацій та повинна містити інформацію про перелік та обсяг освітніх компонентів у кредитах ЄКТС (30–60 кредитів ЄКТС), їх послідовність, форми організації освітнього процесу, види та обсяг навчальних занять, графік освітнього процесу, форми поточного і підсумкового контролю» [7].

– «Наукова складова освітньо-наукової програми є її невід’ємною частиною, що реалізується у вигляді індивідуального плану наукової роботи аспіранта (ад’юнкта) та передбачає проведення власного наукового дослідження під керівництвом одного або двох наукових керівників та оформлення його результатів у вигляді дисертації відповідно до вимог згідно із законодавством» [7].

Виконання обох складових освітньо-наукової програми дозволяє здобувачеві ступеня доктора філософії досягти певного рівня сформованості загальних та спеціальних (фахових) компетентностей: «Протягом строку навчання в аспірантурі (ад’юнктурі) аспірант (ад’юнкт) повинен виконати освітню і наукову складову освітньо-наукової програми, зокрема здобути теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв’язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіти методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провести власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та/або практичне значення, опублікувати наукові публікації за темою дисертації, підготувати дисертацію та пройти процедуру атестації разовою спеціалізованою вченою радою на підставі публічного захисту наукових досягнень у формі дисертації» [7].

Відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 р. № 44 здобувач ступеня доктора філософії «повинен набути теоретичні знання, уміння, навички та компетентності, визначені стандартом вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за відповідною спеціальністю, провести власне наукове дослідження, оформлене у вигляді дисертації, та опублікувати основні його наукові результати. У разі відсутності відповідного стандарту вищої освіти вимоги до рівня знань, умінь і навичок визначаються відповідно до восьмого рівня Національної рамки кваліфікацій, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341» [8].

На сьогодні на сайті Міністерства освіти і науки України оприлюднено затверджені стандарти вищої освіти рівня «доктор філософії» для 61 спеціальності [1]. Процес затвердження стандартів вищої освіти рівня «доктор філософії» для інших спеціальностей триває.

Звернемося до Національної рамки кваліфікацій – системного та структурованого за компетентностями опису кваліфікаційних рівнів. «Національна рамка кваліфікацій (далі – НРК) ґрунтується на європейських і національних стандартах та принципах забезпечення якості освіти, враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників та запроваджується з метою гармонізації норм законодавства у сферах освіти і соціально-трудових відносин, сприяння національному та міжнародному визнанню кваліфікацій, здобутих в Україні, налагодження ефективної взаємодії сфери освіти і ринку праці» [4].

Постановою КМУ від 23.11.2011 р. № 1341 визначено, що ступінь доктора філософії відповідає 8 рівню НРК кваліфікацій та третьому циклу вищої освіти Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти [6].

Опис рівнів у НРК здійснено за допомогою дескрипторів. Згідно з визначенням, поданим на сайті Національного агентства кваліфікацій (НАК), «дескриптори це: (від лат. *describo* – описую) – показники, за допомогою яких здійснюється опис кожного із рівнів рамки у термінах результатів навчання; вимірювані показники, які окреслюють вимоги до кваліфікацій на кожному із рівнів рамки; вимірювані особисті якості (знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія), що набуває особа в процесі навчання і характеризуються зростанням вимог до них на кожному наступному рівні; показники, які демонструють зростання кваліфікаційних вимог на кожному наступному рівні рамки» [4].

Виходячи з того, що рівні в НРК описуються дескрипторами у термінах результатів навчання, розглянемо визначення конструкта «результати навчання» у відповідних джерелах. Так, поняття «результати навчання», згідно з Постановою КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23.11.2011 р. № 1341 – це «знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, що набуваються у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти» [6].

Більш детально визначення поняття «результати навчання» здійснено у Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII: «результати навчання – знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, цінності, інші особисті якості, набуті у процесі навчання, виховання та розвитку, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів» [10].

У НРК опис кожного з рівнів здійснено за допомогою чотирьох дескрипторів, найменування яких відповідає визначенням на законодавчому рівні чотирьом основним категоріям, за допомогою яких здійснюється оцінка результатів навчання, а саме: знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія.

Окреслення змісту термінів, використаних для найменування дескрипторів НРК, здійснено у Постанові КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» від 23.11.2011 р. № 1341: «знання – осмислена

та засвоєна суб'єктом інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності. Знання поділяються на емпіричні (знання фактів та уявлення) і теоретичні (концептуальні, методологічні)» [6]; «уміння/навички – здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання проблем. Уміння/навички поділяються на когнітивні (що включають логічне, інтуїтивне та творче мислення) і практичні (що включають ручну вправність, застосування практичних способів (методів), матеріалів, знарядь та інструментів, комунікацію)» [6]; «комунікація – взаємодія осіб з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності» [6]; «відповідальність і автономія – здатність особи застосовувати знання та навички самостійно та відповідально» [6].

Для 8 рівня НРК опис дескрипторів здійснено таким чином:

– знання: «концептуальні та методологічні знання в галузі чи на межі галузей знань або професійної діяльності»;

– уміння/навички: «спеціалізовані уміння/навички і методи, необхідні для розв'язання значущих проблем у сфері професійної діяльності, науки та/або інновацій, розширення та переоцінки вже існуючих знань і професійної практики; започаткування, планування, реалізація та коригування послідовного процесу ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності; критичний аналіз, оцінка і синтез нових та комплексних ідей»;

– комунікація: «вільне спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством у цілому; використання академічної української та іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях»;

– відповідальність і автономія: «демонстрація значної авторитетності, інноваційності, високий ступінь самостійності, академічна та професійна доброчесність, постійна відданість розвитку нових ідей або процесів у передових контекстах професійної та наукової діяльності; здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення» [6].

Підсумовуючи та систематизуючи представлене вище, можна зробити такі висновки:

– згідно із Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 р. № 2145-VIII, ідентифікування, планування, оцінювання і вимірювання результатів навчання здійснюється за чотирма основними категоріями: «знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія»;

– опис 8 рівня НРК здійснено за допомогою чотирьох дескрипторів, найменування яких відповідає визначеним на законодавчому рівні чотирьом основним категоріям, за якими здійснюється оцінка результатів навчання, а саме: знання, уміння/навички, комунікація, відповідальність і автономія;

– аналіз змісту дескрипторів 8 рівня НРК свідчить, що ідентифікування, планування, оцінювання і вимірювання компетентностей за даними дескрипторами здійснюється за допомогою фахових та загальних компетентностей.

Важливим є питання відповідності НРК критеріям і процедурам Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) та порівняння НРК з Європейською рамкою кваліфікацій (ЄРК). У «Звіті про самосертифікацію щодо відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям та процедурам Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти» (2021 р.), підготовленого робочою групою відповідно до Наказу МОН № 1554 від 24.12.2020 р., зазначено, що «існує значна подібність між Національною рамкою кваліфікацій (5–8 рівні) та Рамкою кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Ця подібність стосується усіх 7 критеріїв та 6 процедур верифікації порівнюваності національних рамок кваліфікацій із РК-ЄПВО, затверджених в 2005 році Групою супроводу Болонського процесу (Bologna Follow Up Group)» [3, с. 24–25].

Звернемо увагу на зауваження, зроблене Європейською комісією у 2023 р. у «Звіті про порівняння Європейської рамки кваліфікацій і української Національної рамки кваліфікацій» щодо використання термінів «результати навчання» та «компетентності»: «В Україні результати навчання і компетентності (ці терміни іноді вживають як взаємозамінні) є надзвичайно важливою частиною реформ у сфері освіти й навчання» [2].

Учені Ю. Рашкевич, Т. Семигіна, Ю. Баланюк, підкреслюючи значущість зіставлення ЄРК та НРК, спираючись на результати проєкту з порівняння ЄРК та НРК України, констатують: «Аналіз виявив, що за більшістю критеріїв НРК України повністю суголосна із Європейською. З-поміж ключових відмінностей відзначено різницю в тлумаченні нормативно-правовій базі терміну «результати навчання» (англ. мовою learning outcomes) та підстави для упорядкування кваліфікаційних рівнів. Європейські експерти зауважили, що в Україні часто терміни «результати навчання» та «компетентності» використовують як синоніми, що не відповідає ЄРК. Так, наприклад, у постанові Кабінету Міністрів України (Кабінет Міністрів України, 2020) НРК визначається як «системний і структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів», а от у ЄРК та в усіх НРК інших європейських країн структурування відбувається за результатами навчання. Водночас під час обговорення представники української сторони показали, що на практиці (у стандартах, освітніх програмах, у процесах оцінювання) наші підходи відповідають європейським» [11, с. 247].

Отже, на сьогодні питання поняттєвого розмежування дефініцій «результати навчання» та «компетентності» у вітчизняному дискурсі є актуальним.

Висновки. Здійснений аналіз нормативно-правових засад формування загальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії у національній системі вищої освіти засвідчив, що в Україні створена

необхідна правова база для формування загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в аналізі стандартів вищої освіти рівня «доктор філософії» щодо формування загальних компетентностей здобувачів ступеня доктора філософії.

Використана література:

1. Затверджені стандарти вищої освіти. Міністерство освіти і науки України. URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukraini/zatverdzeni-standarti-vishchoi-osviti>
2. Звіт про порівняння Європейської рамки кваліфікацій і української Національної рамки кваліфікацій : Європейський фонд освіти. 2023. URL : <https://europa.eu/europass/system/files/2023-02/Comparison%20report%20final%20rev%2023-02-2023%20UA.pdf>.
3. Звіт про самосертифікацію щодо відповідності Національної рамки кваліфікацій критеріям та процедурам Рамки кваліфікацій Європейського простору вищої освіти. Київ. 2021. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/2021/11.10/Zvit.pro.samosertyfikatsiyu_NRK.10.11.pdf.
4. Національне агентство кваліфікацій. URL : <https://nqa.gov.ua>.
5. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
6. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова КМУ від 23.11.2011 р. № 1341. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p#n37>.
7. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) : Постанова КМУ від 23.03.2016 р. № 261. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-p#Text>.
8. Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії : Постанова КМУ від 12.01.2022 р. № 44. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-p#Text>.
9. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
10. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
11. Рашкевич Ю., Семыгіна Т., Баланик Ю. Порівняння Європейської та Національної рамок кваліфікацій: досвід України. Педагогічна компаративістика і міжнародна освіта – 2023: горизонти інновацій : зб. мат. VII Міжнар. наук. конф. 25 травня 2023 р. м. Київ, Київ–Тернопіль : Крок. С. 245-249.

References:

1. Zatverdzeni standarty vyshchoi osvity. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy [Approved standards of higher education. Ministry of Education and Science]. URL : <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukraini/zatverdzeni-standarti-vishchoi-osviti> [in Ukrainian].
2. Zvit pro porivniannia Yevropeiskoi ramky kvalifikatsii i ukrainskoi Natsionalnoi ramky kvalifikatsii (2023) : Yevropeyskyi fond osvity [Report on the comparison of the European Qualifications Framework and the Ukrainian National Qualifications Framework : European Training Foundation]. URL : <https://europa.eu/europass/system/files/2023-02/Comparison%20report%20final%20rev%2023-02-2023%20UA.pdf> [in Ukrainian].
3. Zvit pro samosertyfikatsiyu shchodo vidpovidnosti Natsionalnoi ramky kvalifikatsii kryteriiam ta protseduram Ramky kvalifikatsii Yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity (2021) [Self-certification report on compliance of the National Qualifications Framework with the criteria and procedures of the Qualifications Framework of the European Higher Education Area]. URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/nrk/2021/11.10/Zvit.pro.samosertyfikatsiyu_NRK.10.11.pdf [in Ukrainian].
4. Natsionalne ahentstvo kvalifikatsii [National Agency of Qualifications]. URL : <https://nqa.gov.ua> [in Ukrainian].
5. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556-VII [On higher education: Law of Ukraine dated July 1, 2014 No. 1556-VII]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].
6. Pro zatverdzhennia Natsionalnoi ramky kvalifikatsii : Postanova KМУ vid 23.11.2011 r. № 1341 [On the approval of the National Framework of Qualifications: Resolution of the CMU dated November 23, 2011 No. 1341]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-p#n37> [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Poriadku pidhotovky zdobuvachiv vyshchoi osvity stupenia doktora filosofii ta doktora nauk u zakladakh vyshchoi osvity (naukovykh ustanovakh) : Postanova KМУ vid 23.03.2016 r. № 261 [On the approval of the Procedure for the training of higher education applicants for the degree of Doctor of Philosophy and Doctor of Science in institutions of higher education (scientific institutions): Resolution of the CMU of March 23, 2016 No. 261]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-p#Text> [in Ukrainian].
8. Pro zatverdzhennia Poriadku prysudzhennia stupenia doktora filosofii ta skasuvannia rishennia razovoi spetsializovanoi vchenoi rady zakladu vyshchoi osvity, naukovoї ustanovy pro prysudzhennia stupenia doktora filosofii : Postanova KМУ vid 12.01.2022 r. № 44 [On the approval of the Procedure for awarding the degree of Doctor of Philosophy and the cancellation of the decision of the one-time specialized academic council of the institution of higher education, scientific institution on awarding the degree of Doctor of Philosophy: Resolution of the CMU dated 12.01.2022 No. 44]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-p#Text> [in Ukrainian].
9. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist : Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848-VIII [On scientific and scientific and technical activities: Law of Ukraine dated November 26, 2015 No. 848-VIII]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text> [in Ukrainian].
10. Pro osvitu : Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145-VIII [On education: Law of Ukraine dated September 5, 2017 No. 2145-VIII] URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
11. Rashkevych Yu., Semyhina T., Balaniuk Yu. (2023). Porivniannia Yevropeiskoi ta Natsionalnoi ramok kvalifikatsii : dosvid Ukrainy [Comparison of the European and National Framework of Qualifications: the experience of Ukraine] Pedagogichna komparatyvistyka i mizhnarodna osvita – 2023: horyzonty innovatsii : zb. mat. VII Mizhnar. nauk. conf. 25 travnia 2023 r. m. Kyiv, Kyiv–Ternopil [in Ukrainian].

Derstuganova N. Regulatory and legal principles for the formation of generic competences of Doctor of Philosophy degree students in Ukraine

In 2016, the introduction of the European model for the training of Doctor of Philosophy degree students was an important stage in the modernization of the educational sphere of Ukraine, a step towards the harmonization of national educational legislation with European legal norms. On the basis of the analysis of the normative and legal foundations of the formation of generic competences of applicants of the degree of Doctor of Philosophy in the system of higher education of Ukraine, it was found that the implementation of both components of the educational and scientific training program for applicants of the degree of Doctor of Philosophy in higher education institutions (scientific institutions) is obligatory and is accompanied by the formation of a certain set of generic and special (professional) competencies, determined by the standard of higher education for the third (educational and scientific) level of higher education in the relevant specialty, and in the absence of it – in accordance with the eighth level of the National Qualifications Framework. It was found that the description of the 8th level of the NQF was carried out with the help of four descriptors, the names of which correspond to the four main categories defined at the legislative level, which are used to evaluate the learning outcomes, particularly: knowledge, skills/abilities, communication, responsibility and autonomy. The analysis of the content of the descriptors of the 8th level of the NQF shows that the identification, planning, evaluation and measurement of competencies according to these descriptors is carried out with the help of generic and special (professional) competencies. The results of the report (2021) on the compliance of the NQF with the criteria and procedures of the Qualifications Framework of the European Higher Education Area and the comparison of the NQF with the European Qualifications Framework are given. It was established that today the issue of the conceptual distinction between the definitions of «learning results» and «competence» in the national discourse is relevant.

The analysis of the regulatory and legal bases for the formation of generic competencies of PhD degree applicants confirmed that the necessary legal framework for the formation of generic competences of PhD degree applicants in the national system of higher education has been created in Ukraine.

Key words: generic competences, doctor of philosophy, PhD, regulatory and legal framework, National Qualifications Framework.

УДК 364-44:342.7-054.7

DOI <https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series5.2024.100.07>

Жінчин М. В.

**ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ:
МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ**

У статті розглянуто роль волонтерської діяльності у підтримці внутрішньо переміщених осіб в Україні, а також виявлено можливості та виклики, з якими вони стикаються. Волонтерство є важливим інструментом соціальної інтеграції, що допомагає адаптації внутрішньо переміщених осіб до нових умов життя. Участь у волонтерських проєктах дозволяє не лише допомагати іншим, але й розвивати професійні та соціальні навички, набувати новий досвід і встановлювати соціальні зв'язки. Проаналізовано законодавче регулювання волонтерської діяльності в Україні, зокрема положення Закону України «Про волонтерську діяльність», що визначає права волонтерів, вимоги до організації та умови отримання фінансової підтримки.

Підкреслено, що волонтерська діяльність сприяє соціальній інтеграції та розвитку особистісного потенціалу. На прикладі Карітасу України показано, як внутрішньо переміщені особи можуть брати участь у волонтерських ініціативах: допомога на публічних заходах, сортування гуманітарної допомоги, приготування їжі, робота в дитячих і соціальних проєктах. Водночас висвітлено виклики, такі як психологічні бар'єри, недовіра, обмежений доступ до інформації, брак ресурсів і фінансової підтримки, що можуть заважати участі внутрішньо переміщених осіб у волонтерській діяльності. Наголошено на важливості подолання цих викликів шляхом надання психологічної підтримки, проведення тренінгів з комунікаційних навичок, доступу до інформаційних ресурсів через соціальні мережі та інформаційні центри, а також фінансової допомоги для покриття витрат. Застосування вищевказаних заходів дозволить внутрішньо переміщеним особам активніше долучатися до волонтерських ініціатив, розвивати свої навички та робити внесок у розвиток громад, що сприятиме їх соціальній залученості та конкурентоспроможності на ринку праці.

Ключові слова: волонтери, волонтерська діяльність, внутрішньо переміщені особи, соціальна інтеграція, адаптація.

Волонтерська діяльність відіграє значну роль у підтримці людей, які переживають складні життєві обставини, зокрема внутрішньо переміщених осіб. У ситуаціях, коли люди змушені покинути свої домівки через війну, природні катастрофи або інші кризові події, волонтерська підтримка стає важливим фактором для їх адаптації та інтеграції у нове середовище. Водночас внутрішньо переміщені особи також самі можуть брати активну участь у волонтерській діяльності, що відкриває перед ними нові можливості для розвитку, соціальної інтеграції та особистісного зростання. Під час волонтерства внутрішньо переміщені особи можуть стикатися з різними викликами під час допомоги іншим.